

Анна ШУЛЬГА,

orcid.org/0000-0002-6602-5716

*аспірантка кафедри германської і фіно-угорської філології
імені професора Г. Г. Почепцова*

*Київського національного лінгвістичного університету
(Київ, Україна) Anna.shulha@knlu.edu.ua*

ФСП: МЕТОДОЛОГІЧНА ТРАДИЦІЯ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Стаття присвячена вивченню методичних алгоритмів побудови функціонально-семантичних полів (далі – ФСП), різноманіття яких не зупинило сучасну функціональну граматику в пошуку нових способів їх організації, передусім для категорій мов відмінної типологічної структури. Підкреслюється перспективність заявленої у статті проблематики й наголошується на тому, що теорія ФСП є значним здобутком функціонального напрямку досліджень, яка досі продовжує розроблятися з урахуванням нових досягнень антропоцентричної лінгвістики.

У статті оглядово представлено історію становлення теорії ФСП, проаналізовано основні її ідеї, які належить О. В. Бондарку і детально висвітлені у його працях «Грамматична категорія і контекст», «Функціональна граматика» та «Теорія функціональної граматики». ФСП визначено як систему різнорівневих мовних одиниць, які можуть виконувати спільну функцію навколо певної семантичної категорії, що базується на спільності категоріального змісту. Прокоментовано роль компонентів у структурі ФСП, виявлено різновиди ФСП відповідно до їх структури та встановлено типи ФСП.

Охарактеризовано етапи побудови ФСП та доведено переваги цієї методики аналізу мовного матеріалу, серед яких слід назвати комплексність та багаторівневність, що дають змогу детально структурувати мовні явища. Комплексність методики зумовлена перш за все тим, що побудова ФСП певної семантичної категорії передбачає її вираження на всіх рівнях мови.

Основну увагу приділено аргументації доцільності застосування методики ФСП у зіставних дослідженнях. ФСП у такому разі є третьою незалежною системою, на основі якої можна аналізувати категорійні явища в зіставлюваних мовах. Зроблено висновок про те, що теорія ФСП не лише дає змогу детально структурувати явища в одній мові, але й виступає надійним інструментом під час зіставного вивчення мов, особливо різнотипологічних.

Ключові слова: *функціонально-семантичне поле, семантична категорія, функціональна граматика, зіставна типологія мов.*

Анна SHULGA,

orcid.org/0000-0002-6602-5716

*Postgraduate Student at Professor Pocheptsov Department of German
and Finno-Ugric Philology*

*Kyiv National Linguistic University
(Kyiv, Ukraine) Anna.shulha@knlu.edu.ua*

FSP: METHODOLOGICAL TRADITION AND BENEFITS OF APPLICATION IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH

The article is devoted to the study of methodological algorithms for constructing functional-semantic fields (hereinafter – FSF), the variety of which has not stopped modern functional grammar to search for new ways to organize them, especially for languages that differ in typological structure. The perspective of the issues stated in the article is emphasized. It is stated that the theory of FSF is a significant achievement of the functional direction of (the linguistic) research, which stills continues to develop incorporating new achievements of anthropocentric linguistics.

The article reviews the history of the formation of the theory of FSF, analyzes its main ideas, which belong to O. V. Bondarko and are explained in details in his works “Grammatical Category and Context”, “Functional Grammar”, and “Theory of Functional Grammar”. FSF is defined as a system of multi-level language units that can perform a common function around a certain semantic category, based on the commonality of categorical content. In the article, the role of components in the structure of FSF is commented, the types of FSF according to their structure are identified and the types of FSF according to their nucleus are established too.

The stages of construction of FSF are characterized and the advantages of this method of analysis of language material are proved. The most important ones are complexity and multilevelness, which allow to structure language

phenomena in more detail. The complexity of the method is justified due to the fact that the construction of FSF of a certain semantic category involves its expression at all levels of language.

The main attention is paid to the argumentation of benefits of applying the FSF method in comparative studies. In this case, FSF is the third independent system on the basis of which it is possible to analyze the categorical phenomena in the compared languages. It is concluded that the theory of FSF allows to structure in detail the phenomena not only in one language, but also acts as a reliable tool in the comparative study of languages, especially typological.

Key words: *functional-semantic field, semantic category, functional grammar, comparative typology of languages.*

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістична міждисциплінарність сприяла появі широкого спектру методів, комплексне застосування яких дає змогу отримувати більш об'єктивні результати наукового дослідження. Одним з актуальних у царині лінгвістичних досліджень є напрям функціональної лінгвістики (А. П. Загнітко, І. Р. Вихованець, О. І. Бондар, М. І. Калько, О. В. Смеричанська). Особливістю функціонального підходу є розуміння функціональної природи мовних явищ, за якого за основу беруть їх семантику й структуру.

Основним досягненням цього підходу є теорія функціональної граматики загалом і теорія функціонально-семантичного поля О. В. Бондарка зокрема. ФСП – це система різнорівневих мовних одиниць, які здатні виражати спільне значення. Завдяки становленню та використанню теорії ФСП методика функціонального дослідження набуває комплексного характеру і потребує продовження її розроблення з урахуванням результатів сучасних антропоцентричних студій.

Аналіз досліджень. Теорія ФСП, розроблена й описана О. В. Бондарком, була розвинута й апробована в працях багатьох лінгвістів (Т. В. Булигіна, М. Я. Гловинська, Н. В. Ільків, О. В. Падучева, В. А. Погосян). Актуальність теорії ФСП підкреслювали у своїх роботах О. І. Бондар, І. Р. Вихованець, М. В. Всеволодова, С. В. Сорочкін. Теорія ФСП стала фундаментом для великої кількості наукових робіт і дисертаційних досліджень (С. А. Бронікова, М. Ю. Лихошерстова, М. І. Калько, О. В. Смеричанська).

Мета статті – обґрунтувати доцільність застосування методик ФСП у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- 1) описати історію розроблення та апробації польових методик і виникнення теорії ФСП;
- 2) проаналізувати основні принципи та досягнення цієї теорії;
- 3) охарактеризувати основні етапи методики побудови ФСП;
- 4) пояснити актуальність використання теорії ФСП у сучасній лінгвістиці.

Виклад основного матеріалу. Використання польових структур у лінгвістичних дослідженнях

має тривалу історію і міцне підґрунтя. Поняття «поле» стало ключовим терміном для багатьох галузей наук, зокрема для фізики, алгебри, медицини. Така універсальність терміна «поле» як моделі сприяла його трансферу до сфери лінгвістики й укріпленню його позицій у цій площині. Більш того, універсальність поля дає змогу інтерпретувати та реінтерпретувати польові структури, відкривати нові можливості польових моделей, що зумовлює актуальність застосування алгоритмів методик побудови полів у сучасних дослідженнях.

Аналізуючи позицію поняття «поле» у лінгвістиці, І. А. Кучер називає його одним із заплутаних феноменів лінгвістики, який досі не вичерпав своєї проблематичності (Кучер, 2015). Досліджуючи історію використання полів у мовознавстві, І. А. Кучер наголошує на тому, що в ідейному аспекті «виникнення польової теорії зазвичай пов'язують з ученням Ф. де Соссюра про «мовні сутності», які набувають свого значення в межах замкнених систем» (Кучер, 2015: 47), а також зазначає, що на початку свого становлення ідея поля проникла у сферу семантики, де у кінці 20-х років ХХ століття зародилась теорія семантичних полів. Фундатором польової методики в лінгвістиці прийнято вважати Й. Тріра, який виділив два типи полів, а саме поняттєві (семантичні) й словесні (лексичні) (Кучер, 2015). Проте у лінгвістичній літературі вперше поняттям «поле» скористався у своїх роботах Г. Іпсен, який розумів під ним сукупність слів, що мають спільне значення (Кучер, 2015: 14). Крім того, Г. Іпсен використовував словосполучення «сислове поле», яке визначав як «групу етимологічно пов'язаних слів, об'єднаних смисловою і граматичною спільністю» (Кубрякова та ін., 1996: 140).

Чеський дослідник О. Духачек зробив ґрунтовне дослідження полів у лінгвістиці, в результаті якого поділив структуру поля на ядро та периферію, а також на проміжну сферу, яка тяжіє або до периферії, або до ядра. У своїх дослідженнях О. Духачек визначав лексико-семантичні поля, які «складаються з одиниць однієї частини мови та містять слова різних частин мови» (Кучер, 2015: 52). Ці поля вважають попередниками функ-

ціонально-семантичних полів О. В. Бондарка, який заснував та розвинув теорію ФСП.

У 60-х роках ХХ сторіччя сфера використання поняття «поле» збільшилась, коли цим терміном почала послуговуватись царина граматики. У своїх працях М. І. Калько активно використовує польові моделі та наголошує на доцільності застосування польових моделей у граматиці (Калько, 2004, 2007, 2010).

У сучасній лінгвістиці поняття «поле» прийнято визначати «як сукупність мовних (переважно лексичних) одиниць, що об'єднані спільністю змісту (іноді також спільністю формальних показників) та відображають поняттєву предметну й функціональну подібність позначуваних явищ» (Ярцева, 1990: 380–381). Проте це не єдине трактування, наприклад, Г. С. Щур витлумачує поле як певну «функціонально-інваріантну групу, якій властива наявність інваріантної ознаки та певної комунікативної або структурної функції» (Щур, 1974: 97).

Нині польовий метод використовують у дослідженнях різних рівнів мовної системи, зокрема фонетичного, семантичного, синтаксичного, фразеологічного, а також за міжрівневого, функціонального підходах, коли виділяють функціонально-семантичні поля (Кубрякова та ін., 1996: 140).

О. О. Сальникова узагальнила попередні дослідження поняття «поле» у лінгвістиці і виділила такі основні риси, притаманні полям, зокрема ФСП:

1) «поле презентує інвентар елементів, пов'язаних між собою структурними відношеннями;

2) елементи, які формують поле, мають семантичну спільність та виконують у мові спільну функцію;

3) поле може поєднувати однорядні та різнорядні елементи;

4) у структурі поля диференціюються мікрополя;

5) у складі поля чітко розмежовуються ядерні та периферійні конституенти; ядро консолідується навкруги компонента-домінанти; периферія має зонну організацію;

6) ядерні конституенти найбільш спеціалізовані на виконанні функції поля, систематично використовуються та реалізують семантику поля переважно одноманітно; ядерні елементи найбільш фриквентативні та облігаторні порівняно з іншими конституентами поля;

7) між ядром та периферією існує перерозподіл функцій, які виконує поле; частина функцій припадає на ядро, частина – на периферію;

8) межа між ядром та периферією, а також окремими зонами периферії не є чіткою;

9) конституенти поля можуть належати ядру одного поля та периферії іншого поля, й навпаки.

10) різні поля можуть певною мірою накладатись одне на одне, формуючи відповідно зону поступових переходів;

11) типологія полів дуже різноманітна, а їхні квантативно-квалітативні показники різняться» (Сальникова, 2006: 50–51).

О. О. Сальникова наголошує на тому, що в сучасному мовознавстві спостерігається тенденція вважати поле міжрівневим явищем (Сальникова, 2006: 51), що дає змогу використовувати польові моделі в дослідженні взаємодії різних рівнів мови. ФСП також базуються на принципі міжрівневого сприйняття поля, який, на думку О. О. Сальникової, дає змогу «сконцентрувати увагу на взаємних зв'язках між граматичними явищами» (Сальникова, 2006: 51).

Функціонально-семантичні поля, запропоновані та описані О. В. Бондарком, виникли перш за все завдяки ідеям і здобуткам функціонального підходу, який нині є одним з основних лінгвістичних наукових підходів. Відповідно до функціонального підходу, мову розуміють як сукупність системи «засобів, що служать певній меті» (Сальникова, 2006: 100) У 1929 році в «Тезах Празького лінгвістичного гуртка» визначили основний принцип підходу, відповідно до якого мову трактують як цілеспрямовану систему засобів вираження. За функціонального аналізу мовних одиниць центральну позицію займає призначення мовної одиниці. Як зазначає М. Ю. Лихошерстова, «теоретичною основою функціонального аспекту мовних явищ є положення про функціональну асиметрію мови, тобто відсутність ізоморфізму між одиницями плану вираження і плану змісту» (Лихошерстова, 2017: 163).

Нині одним із найбільш продуктивних та перспективних напрямів функціонального підходу є функціональна граматики, яка представлена великою кількістю послідовників та розмаїттям течій, таких як «французький функціоналізм, англійський напрям функціональної граматики, функціонально зорієнтовані теорії генеративної семантики, голландська школа» (Сальникова, 2006: 50).

Важливим досягненням функціональної граматики, як уже згадувалося вище, є запропонована О. В. Бондарком теорія функціонально-семантичних полів, поштовхом для становлення якої стала потреба в детальній структуризації мовних явищ та необхідність аналізу й зіставлення явищ у різ-

ноструктурних мовах. М. І. Калько називає ФСП привабливою інтерпретаційною моделлю, яка є одним із значних проєктів функціональної граматики і яка досі займає свою нішу в сучасній лінгвістиці (Калько, 2004: 81).

Виникнення теорії ФСП спершу було пов'язане з дослідженням «категорії дієслівного виду (на матеріалі російської та деяких слов'янських мов) як граматики частини більш широкого поняттєвого поля – аспектуальності» (Калько, 2004: 81).

Нині ФСП визначають як систему «різномовних мовних одиниць (лексичних, морфологічних, синтаксичних), здатних виконувати одну спільну функцію, що ґрунтується на спільності категоріального змісту» (Кочерган, 1999: 159).

О. В. Бондарко, формулюючи теорію ФСП, тлумачив поняття ФСП як угруповання граматичних і «строєвих» лексичних одиниць, які базуються на певній семантичній категорії, а також різноманітних комбінованих засобів певної мови, які взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій (Бондарко, 1987).

Функціонально-семантичні поля складаються з центру та периферії. У центрі ФСП знаходиться складова частина, яка «найбільшою мірою спеціалізується на вираженні певної семантичної категорії» (Кочерган, 1999). Н. В. Самаріна, аналізуючи структуру ФСП, наголошує на тому, що «поняття функціонально-семантичного поля пов'язане з уявленням про певний простір», і зазначає, що «в умовному просторі функцій і засобів встановлюється конфігурація центральних і периферійних компонентів поля, виділяються зони перетину з іншими полями» (Самаріна, 2012: 18).

О. В. Бондарко, описуючи теорію ФСП, поділив їх на такі чотири типи:

- ФСП з предикативним ядром;
- ФСП із суб'єктно-об'єктивним ядром;
- ФСП з якісно-кількісним ядром;
- ФСП з обставинним ядром (Бондарко, 2001).

Відповідно до особливостей будови поля ФСП можуть бути або моноцентричними (в центрі зазвичай перебуває граматична категорія), або поліцентричними, (в центрі знаходиться сукупність різних мовних засобів, які не створюють однорідної системи форм). Моноцентричні поля поділяються на такі два різновиди: моноцентричні поля з цілісним граматичним ядром (спираються на граматичну категорію) і моноцентричні поля з гетерогенним ядром (спираються на комплекс мовних засобів, які можуть належати до різних мовних рівнів (морфологічних, синтаксичних, лексико-граматичних)).

Узагальнюючи визначення й будову ФСП, зазначаємо, що кожне ФСП складається із системи «різновидів і варіантів певної семантичної категорії, співвіднесених з різноманітністю формальних засобів їх вираження» (Бондарко, 1987: 11). Основними для теорії ФСП є такі три поняття: «семантична категорія», «функціонально-семантичне поле» і «категорійна ситуація». Ці поняття є важливими складовими частинами теорії О. В. Бондарка і мають свій науковий апарат.

Семантична категорія, або, як її називає М. П. Кочерган, поняттєва категорія (Кочерган, 2007), є універсальною семантичною константою, «семантичні категорії граматики в їх співвідношеннях складають базу системного членування різноманітних семантичних функцій, що перетинаються і взаємодіють» (Бондарко, 1987: 12). ФСП – це двостороння одиниця, яка «об'єднує інваріантне значення і різносторонні формальні засоби його вираження» (Кочерган, 2007: 15). Категоріальна ситуація (КС) – це типова змістова конструкція, виражена різними засобами висловлення, яка «ґрунтується на певній граматичній категорії і становить один із аспектів загальної ситуації, одну з категоріальних ознак» (Кочерган, 2007: 15; Бондарко, 1987: 12).

М. П. Кочерган наполягає на доцільності використання ФСП у зіставній лінгвістиці (Кочерган, 2007), а О. С. Білозір зазначає, що «функціонально-семантичне поле відображає специфічну побудову і специфічне функціонування семантичної категорії у зіставлюваних мовах» (Білозір, 2018: 102).

Аналізуючи здобутки О. В. Бондарка та доцільність їх застосування у зіставних дослідженнях, М. П. Кочерган пропонує виділити такі методичні стадії конструювання ФСП:

- 1) «визначення семантичної (поняттєвої) категорії, за якою робиться намір здійснювати зіставлення;
- 2) встановлення засобів вираження досліджуваної семантичної (поняттєвої) категорії в межах функціонально-семантичного поля в зіставлюваних мовах» (Кочерган, 2007: 15).

На цьому етапі необхідно визначити ядро ФСП та його периферію. Для визначення ядра слід спиратись на ознаки, які, на думку О. В. Бондарка, характеризують ядро поля. Перш за все для центру поля характерна максимальна насиченість ознак, які визначають якісну специфіку єдності. Крім того, для ядра поля характерна найбільша спеціалізація мовних засобів, функцією яких є реалізація базових семантичних функцій. Ще однією ознакою ядра поля є велика концентрація

зв'язків між засобами, які є носіями цих ознак (Мудринич, 2018).

Говорячи про виділення периферії поля, О. В. Бондарко зазначає, що важливо розглядати не лише відкрито маргінальні компоненти польової структури, але й ближнє оточення ядра, тобто важливо виділяти ближню й дальню периферії (Мудринич, 2018).

Наступними етапами застосування ФСП в аспекті зіставної лінгвістики є такі:

3) «зіставлення функціонально-семантичних полів різних мов задля виявлення ізоморфних та аломорфних ознак;

4) встановлення міжмовних кореляцій (відношень збігу, розбіжностей, міжмовних лакун та способів їх компенсації тощо); повний зіставний аналіз повинен завершуватися інтерпретацією мовних контрастів етнокультурними, соціально-історичними та іншими особливостями зіставлюваних мов» (Кочерган, 2007: 15).

Проблемою зіставного дослідження неспоріднених мов, а також різних за спорідненістю мов як з позиції мови-еталону, так і з позиції поняттєвої (семантичної) категорії, що проявляється в кожній мові через функціонально-семантичне поле, цікавилась В. С. Сидорець. У статті «До проблеми зіставного дослідження мов» В. С. Сидорець аналізує переваги та недоліки концепції мови-еталону та близького до неї номатичного підходу і доходить висновку, що ці теорії націлені на те, «що зіставляти», а не на те, «як зіставляти» (Сидорець, 2008). Відповіддю на друге питання автор вважає «звернення до поняттєвої категорії, яка допомагає не тільки визначити статус тієї чи іншої одиниці в кожній конкретній мові, але й розкрити специфіку однієї окремо взятої мови в зіставленні з іншими мовами» (Сидорець, 2008: 97). В. С. Сидорець зазначає, що «значення, яке вкладав у термін «поняттєва категорія» І. І. Мещанінов, близьке до сучасного терміна «семантична категорія»» (Сидорець, 2008: 97). Автор зазначає, що саме «концепція І. І. Мещанінова про появу тієї чи іншої поняттєвої (змістової) категорії в різноструктурних мовах» лежить в основі «розробленої О. В. Бондарком методики зіставлення функціонально-семантичних полів» (Сидорець, 2008: 100).

В. С. Сидорець підтримує позицію М. П. Кочергана і зазначає, що в зіставному мовознавстві по відношенню до семантичної категорії та ФСП використовують відповідну термінологію: «поняттєва (ментально-когнітивна) категорія і функціонально-семантична категорія (функціонально-семантичне поле). В основі першої

закладено інваріант, закріплений у свідомості всіх мовців. Друга є сукупністю різнорівневих мовних засобів, які реалізують першу. У кожній мові така сукупність може мати специфічні властивості, які відрізняють одну мову від іншої» (Сидорець, 2008: 100).

О. М. Тепла також підтримує тенденцію використовувати ФСП у зіставних дослідженнях, аргументуючи це тим, що «в традиційних граматиках опис мовних явищ базується на принципі «від форми до значення», тобто «від засобів граматики до їх функцій у мові»» (Тепла, 2009: 199). Відповідно, такий підхід «зумовлює зіставлення граматичних категорій однієї мови з граматичними категоріями іншої» (Тепла, 2009: 199). В такому разі певна граматична категорія однієї мови стає кліше під час дослідження цієї ж категорії в іншій мові. О. М. Тепла вважає, що головною перевагою функціональної граматики є те, що її засоби «описують граматичні явища за принципом не лише від засобу до функцій, але й від функцій до засобів їх вираження в мові» (Тепла, 2009: 200). Такий підхід дає змогу розглядати мову як систему, «в якій одиниці всіх її рівнів на основі єдиної семантичної функції об'єднуються в поняттєві категорії – функціонально-семантичні поля» (Тепла, 2009: 200).

Застосування функціонально-семантичних полів здатне вирішити проблему зіставлення неспоріднених мов. М. П. Кочерган (Кочерган, 2007) наголошує на тому, що головною проблемою зіставних досліджень нині залишається те, що «зіставлення, де вихідним пунктом виступає одна із зіставлюваних мов», є однобічним (одностороннім). «За такого підходу, хоче цього дослідник чи ні, він змушений відштовхуватися від мовних форм, а не від змісту» (Кочерган, 2007: 14). Складність дослідження «від мовних форм» полягає в тому, що мовні форми в різноструктурних мовах здебільшого не збігаються, що призводить до викривлення змісту та неповноти дослідження. Такого викривлення змісту та однобічності дослідження можна уникнути, якщо ввести у зіставне дослідження двох мов третю одиницю, від якої можна відштовхуватись.

Наприклад, М. П. Кочерган, аналізуючи доцільність використання у зіставних дослідженнях здобутків теорії О. В. Бондарка, стверджує, що «недоліки в зіставному дослідженні семантики можуть бути подолані застосуванням опрацьованої О. В. Бондарком теорії функціонально-семантичного поля» (Кочерган, 2007: 14). Оскільки ФСП є системою «різнорівневих мовних одиниць (лексичних, морфологічних, син-

таксичних), здатних виконувати одну спільну функцію на основі спільності категоріального змісту» (Кочерган, 2007: 14), то зіставлення мов буде відбуватись не навколо мовних форм, які можуть у неспоріднених мовах суттєво різнитись, а навколо спільного змісту.

М. П. Кочерган наполягає на тому, що саме завдяки появі теорії функціонально-семантичного поля дослідження, які ґрунтуються на зіставленні мов, можна дійсно вважати двосторонніми, «оскільки в основу зіставлення покладений «третій член» (*tertium comparationis*) – певне позамовне поняття, не належне до жодної із зіставлюваних мов явище, дедуктивно сформульоване метамовою» (Кочерган, 2007: 15).

Проте, попри те, що теорія функціонально-семантичного поля вирішує основну проблему зіставної лінгвістики, є ключовим поняттям і навіть інструментом для великої кількості сучасних досліджень і публікацій, у лінгвістиці досі «лишається багато суперечок, оскільки поняття «поле» використовується стосовно різних за своєю сутністю явищ, природа яких вочевидь різниться або які взагалі трактуються як категорія або система» (Сальникова, 2006: 50).

Висновки. Використання польових методик у лінгвістиці має тривале історичне підґрунтя, зокрема ідея поля була запозичена у семантику в кінці 20-х років ХХ століття, стала поштовхом до появи теорії семантичних полів. Засновником польової методики в лінгвістиці є Й. Трір. З плином часу теорії поля розвивались і змінювались відповідно до наукових потреб. Зараз польовий метод застосовують у дослідженнях різних рівнів мовної системи, зокрема фонетичного, семантичного, синтаксичного та фразеологічного. Передумовами для виникнення теорії ФСП стали поява та становлення основних положень функціонального підходу, зумовлена потребою у міжрівневому дослідженні мови. Представник і один з ідейних лідерів функціональної граматики О. В. Бондарко розробив та описав теорію ФСП на прикладі граматичної категорії виду у слов'янських мовах.

Засновник поняття ФСП О. В. Бондарко визначив його як об'єднання граматичних і лексичних одиниць, що ґрунтується на певній семантичній категорії, а також різних комбінованих мовних засобів, які взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій (Бондарко, 1987, 2001).

Усі ФСП складаються з центру та периферії, при цьому у центрі ФСП знаходиться найбільш специфічна складова частина. О. В. Бондарко виділив чотири типи ФСП, а саме з предикативним ядром, із суб'єктно-об'єктним ядром, з якісно-кількісним ядром, з обставинним ядром. Відповідно до будови поля ФСП можуть бути моноцентричними або поліцентричними.

Одним з основних досягнень теорії ФСП є можливість міжрівневого дослідження мовних явищ, як наслідок, такі дослідження є більш комплексними, ґрунтовними та об'єктивними. Можливість отримати об'єктивні результати із застосуванням ФСП стала вагомим поштовхом, зокрема, для досліджень у сфері зіставної лінгвістики. Використання ФСП у зіставному мовознавстві вирішило проблему необ'єктивності досліджень неспоріднених мов, коли одна з досліджуваних мов вимушено ставала мовою-еталоном у дослідженні, а інша розглядалась через її призму. У зіставних дослідженнях ФСП стало третім невід'ємним компонентом, якого не вистачало під час дослідження неспоріднених мов. Оскільки зіставлення виключно форм не є об'єктивним, адже мовні форми в різних мовах можуть суттєво різнитись, незамінною стає конструкція, яка ґрунтується на спільності змісту, такою конструкцією є ФСП.

Зазвичай дослідження явищ крізь призму теорії ФСП складається з таких етапів методики побудови ФСП, як визначення семантичної категорії; встановлення засобів вираження досліджуваної семантичної категорії в межах функціонально-семантичного поля; ґрунтовний аналіз складових частин ФСП та їх інтерпретація (під час дослідження однієї мови); зіставлення функціонально-семантичних полів різних мов (у площині зіставної лінгвістики); встановлення міжмовних кореляцій.

Використання теорії ФСП є актуальним як під час дослідження явищ однієї мови, так і в ході зіставних досліджень кількох мов. Така актуальність зумовлена перш за все тим, що використання ФСП дає змогу комплексно дослідити те чи інше явище з використанням міжрівневого підходу, що дає змогу ґрунтовно проаналізувати явище, структурувати його компоненти, проаналізувати їх взаємозв'язок, інтерпретувати структуру явища, його функціонально-семантичні особливості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білозір О. С. Проблема функціонально-семантичного поля фазовості у лінгвістиці. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 102–106.
2. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики. Ленинград : Наука, 1987. 348 с.
3. Бондарко А. В. Основы функциональной грамматики. Языковая интерпретация идеи времени. Санкт-Петербург : издательство СПбГУ, 2001. 260 с.
4. Лихошерстова М. Ю. Речення як важлива складова функціонально-семантичного поля темпоральності в українській і арабській мовах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. 2017. Вип. 15. С. 163–171.
5. Калько М. І. Універсальна категорія аспекту в українському етноваріанті. *Вісник Львівського університету. Серія: Філологічна*. 2004. Вип. 34. Ч. I. С. 81–87.
6. Калько М. І. Категорія аспектуальності як польова структура. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 10. С. 217–221.
7. Калько М. І. Категорія аспекту крізь призму поля візуального сприйняття А. Айнгейма (на матеріалі української мови). *Мовознавство*. 2007. Вип. 6. С. 60–68.
8. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 1999. 288 с.
9. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство*. 2007. Вип. 4–5. С. 13–18.
10. Кучер І. А. Лінгвокогнітивне моделювання лексико-семантичного поля дієслів руху у фінській і українській мовах : дис. ; Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2015.
11. Мудринич С. М. Концепція польової структури слів семантики стану в українській та англійській мовах. *Uniwersytet humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w częstochowie komunikacja i konteksty*. 2018. T. I. S. 107–119.
12. Сальникова О. О. Функціонально-семантичне поле як спосіб дескрипції мови. *Лінгвістичні студії*. 2006. Вип. 14. С. 50–54.
13. Самарина Н. В. Функционально-семантическое поле как объект изучения в современной грамматике. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение*. 2012. С. 17–22.
14. Сидорец В. С. К проблеме сопоставительного исследования языков. *Мова і культура*. 2008. Вип. 10. Т. VII (107). С. 96–101.
15. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. Москва : Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. 197 с.
16. Тепла О. М. Функціонально-семантичне поле аспектуальності як універсальна типологічна категорія у зіставленні різних мов. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. 2009. Вип. 10. С. 197–201.
17. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике. Москва : Наука, 1974. 256 с.
18. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

REFERENCES

1. Bilozir O. S. Problema funkcjonalno-semantycznego polia fazowosci u linhvistytsi [The Problem of functional-semantic field of phase in linguistics]. *Molodyi vchenyi*. 2018. № 5 (57). S. 102–106. [in Ukrainian]
2. Bondarko A. V. Teoriya funkcional'noj grammatiki [The Theory of functional grammar]. Leningrad: Nauka, 1987. 348 s. [in Russian]
3. Bondarko A. V. Osnovy funkcional'noj grammatiki [Basics of functional grammar]. *Yazykovaya interpretaciya idei vremeni*. Sankt-Piterburg: Izdatel'stvo SPbGU, 2001. 260 s. [in Russian]
4. Lykshosherstova M. Yu. Rechennia yak vazhlyva skladova funkcjonalno-semantycznego polia temporalnosti v ukrainskii i arabskii movakh [Sentence as an important component of the functional-semantic field of temporality in Ukrainian and Arabic languages]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, Seriiia 9. Suchasni tendentsii rozvytku mov*. 2017. Vyp. 15. S. 163–171. [in Ukrainian]
5. Kalko M. I. Universalna katehoriia aspektu v ukrainskomu etnovarianti [Universal category of aspect in the Ukrainian ethnovariant]. *Visnyk Livivskoho universytetu. Seriiia filol*. 2004. Vyp. 34. Ch. I. S. 81–87. [in Ukrainian]
6. Kalko M. I. Katehoriia aspektualnosti yak polova struktura [Category of aspectuality as a field structure]. *Movoznavchyi visnyk*. 2010. Vyp. 10. S. 217–221. [in Ukrainian]
7. Kalko M. I. Katehoriia aspektu kriz pryzmu polia vizualnoho spryiniattia A. Ainheima (na materialii ukrainskoi movy) [The category of aspect through the prism of the field of visual perception of A. Eingheim (on the material of the Ukrainian language)]. *Movoznavstvo*. 2007. Vyp. 6. S. 60–68. [in Ukrainian]
8. Kocherhan M. P. Zahalne movoznavstvo [General linguistics]. Kyiv: Akademiia. 1999. 288 s. [in Ukrainian]
9. Kocherhan M. P. Teoriiia funkcjonalno-semantycznego polia i yii zastosuvannia v zistavnomu movoznavstvi [Theory of functional-semantic field and its application in comparative linguistics]. *Movoznavstvo*. 2007. Vyp. 4–5. 2007. S. 13–18. [in Ukrainian]
10. Kucher I. A. Linhvokohnityvne modeliuвання leksyko-semantycznego polia diiesliv rukhu u finskii i ukrainskii movakh: dys [Linguocognitive modeling of the lexical-semantic field of movement verbs in Finnish and Ukrainian languages: dys.]. *Kyivskiy natsionalnyi linhvistychnyi universytet*. Kyiv: 2015. [in Ukrainian]
11. Mudrynych S. M. Kontsepsiia polovoi struktury sliv semantyky stanu v ukrainskii ta anhliiskii movakh [The concept of field structure of words of state semantics in Ukrainian and English]. *Uniwersytet humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w częstochowie komunikacja i konteksty*. 2018. t. I, S. 107–119. [in Ukrainian]

12. Salnykova O. O. Funktsionalno-semantychne pole yak sposib deskryptsii movy [Functional-semantic field as a way of language description]. 2006. Vyp. 14. S. 50–54. [in Ukrainian]
13. Samarina N. V. Funkcional'no-semanticheskoe pole kak ob'ekt izucheniya v sovremennoj grammatike [Functional-semantic field as an object of study in modern grammar.]. Vestnik Adygejskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2: Filologiya i iskusstvovedenie. 2012. S. 17–22. [in Russian]
14. Sidorets V. S. K probleme sopostavitel'nogo issledovaniya yazykov [To the problem of comparative study of languages]. Mova i kultura. 2008. Vyp. 10. Tom VII (107). S. 96–101. [in Russian]
15. Kubryakova E. S., Dem'yankov V. Z., Pankrac Yu. G. & Luzina L. G. Kratkij slovar' kognitivnyh terminov [A concise dictionary of cognitive terms]. Moskva: Filologicheskij fakul'tet MGU im. M. V. Lomonosova. 1996. 197 s. [in Russian]
16. Tepla O. M. Funktsionalno-semantychne pole aspektualnosti yak universalna typolohichna katehoriia u zistavlenni riznykh mov [Functional-semantic field of aspectuality as a universal typological category in the comparison of different languages]. Komparatyvni doslidzhennia slovianskykh mov i literatur. 2009. Vyp. 10. S. 197-201. [in Ukrainian]
17. Shchur H. S. Teorii polya v lingvistike [Field theories in linguistics]. Moskva: Nauka. 1974. 256 s. [in Russian]
18. Yartseva V. N. Lingvisticheskij enciklopedicheskij slovar' [Linguistic encyclopedic dictionary]. Moskva: Sovetskaya enciklopediya. 1990. 685 s. [in Russian].